

Куліш С.М.¹

М.О. Лавровський – вчений-педагог Харківського Імператорського Університету

¹ Куліш Сергій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

Анотація: М.О. Лавровський (1825-1899) – один із фундаторів вітчизняної педагогічної науки XIX ст., який заклали основи педагогіки як науки в Харківському університеті. Його діяльність як професора слов'яно-російської філології та педагогіки Харківського університету, директора Ніжинського історико-філологічного інституту, ректора Варшавського університету, попечителя Ризького навчального округу становить значний науковий інтерес. Діяльності М.О. Лавровського у Харківському університеті та Харківському навчальному окрузі як теоретика і практика сучасної йому педагогіки не існує. Крім того, у присвячених вченому працях трапляються неточні свідчення, не всі його роботи історико-педагогічного змісту розглядалися достатньо глибоко з точки зору їхнього значення, особливо щодо педагогічних ідей, які існували в середовищі інтелігенції Російської імперії.

Ключові слова: фундатор вітчизняної педагогічної науки XIX ст., професор слов'яно-російської філології та педагогіки Харківського університету, Харківський Імператорський університет.

Актуальність і постановка проблеми. Вирішуючи нагальні проблеми освітянського життя, ми все частіше звертаємося до історії університетів. Поліпшення якісного, професійного складу викладацького корпусу ВНЗ владно потребує скрупульозного аналізу навчально-педагогічного і науково-просвітницького досвіду минулих років.

Мета статті – проаналізувати діяльність одного з фундаторів вітчизняної педагогічної науки XIX ст. М.О. Лавровського (1825-1899), який заклали основи педагогіки як науки в Харківському університеті. Його діяльність як професора слов'яно-російської філології та педагогіки Харківського університету, директора Ніжинського історико-філологічного інституту, ректора Варшавського університету, попечителя Ризького навчального округу становить значний науковий інтерес.

Аналіз досліджень та публікацій. Особа Миколи Олексійовича Лавровського почала привертати увагу вчених ще за його життя. Його діяльність аналізувалася у працях таких авторів, як А.С.Буделович, П.Ф.Кантерев, Є.В. Петухов, К.Я.Грот, М.Г. Чернишевський, В.Є.Рудаков, О.І.Смирнов. Серед сучасних дослідників слід назвати О.О. Макарову, С.Ю.Дивногривцеву, О.В.Перетятко, М.В.Захарченко, Ф.П.Сергеева, С.В.Кульневича та ін. Однак цілісної картини діяльності М.О. Лавровського у Харківському університеті та Харківському навчальному окрузі як теоретика і практика сучасної йому педагогіки не існує. Крім того, у присвячених вченому працях трапляються неточні свідчення, не всі його роботи історико-педагогічного змісту розглядалися достатньо глибоко з точки зору їхнього значення, особливо щодо педагогічних ідей, які існували в середовищі інтелігенції Ро-

сійської імперії. На жаль, у навчальному посібнику за ред. О.В.Сухомлинської його прізвище відсутнє [1].

Під час навчання у Головному педагогічному інституті (Санкт-Петербург) М.О. Лавровський не готував себе до роботи викладачем педагогіки. Закінчивши з золотою медаллю історико-філологічний факультет цього інституту у 1851 р., він отримав посаду ад'юнкта. Однак через рік за наказом міністра народної освіти його було направлено до Харківського університету ад'юнктом кафедри педагогіки, яка була відкрита 5 листопада 1850 року. Кафедра педагогіки в Харківському університеті була вакантною більше двадцяти одного місяця з дня відкриття, і всі спроби її заповнити були безрезультатними. До університету було направлено і молодшого брата М. Лавровського, Петра Олексійовича, з яким вони до цього часу не розлучалися. Протягом п'яти місяців М.О. Лавровський вивчав у Санкт-Петербурзі педагогічну літературу – в основному іноземну, адже і в Харківському, і в Київському університетах її було обмаль.

Майже шість років М.О. Лавровський викладав у Харківському університеті педагогіку – спершу як магістр російської словесності – на посаді ад'юнкта, а з червня 1855 р. – екстраординарного професора. У 1855 р. Микола Олексійович захистив докторську дисертацію зі слов'яно-російської філології (в Російській імперії з педагогіки дисертацій не захищали, хоча пропозиції щодо цього висловлювалися). В Міністерстві народної освіти вважали, що педагогіки (педагогії) не існувало як самостійної науки, а її постулати повинні інтегруватися до складу психології. Навіть створення кафедр педагогіки відбулося без участі вчених рад [2, с.11-12]. До того ж у викладацькому середовищі довго деба-

тувалося питання: педагогіка – наука чи мистецтво? К.Д. Ушинський, М.І. Пирогов, П.Ф. Каптерев були переконані, що вона більшою мірою мистецтво, ніж наука. Певна частина інтелектуалів її взагалі не сприймала. Як писав К.Д.Ушинський, до кінця 50-х рр. на педагогів дивилися наче на дантистів, які будуть боляче виривати зуби [3, с. 227; 4, с.164].

М.О.Лавровський в університеті працював більше ніж 22 роки, опублікував за цей період до 30 статей на історико-педагогічні та педагогічні теми. На фізико-математичному факультеті для казеннокоштных студентів III курсу він викладав «історію педагогіки» (1 година на тиждень) за посібниками таких авторів, як Ф.Шварц, А.-Г. Німейко, К. фон Раумер та інших. До речі, зазначимо, що «Історію педагогіки» в чотирьох томах К. фон Раумера чотири рази друкували в Німеччині у 50-70 рр. XIX ст. [5]. На четвертих курсах він проводив заняття з історії педагогіки по дві години на тиждень. Крім того, студенти слухали курс дидактики одну годину щотижнево. Своєкоштни студенти слухали його лекції за бажанням – одну годину щотижнево.

Протягом 1858/59 навчального року М. Лавровський почав викладати історію педагогіки на третьому курсі по дві години на тиждень [6, с. 11, 15, 19].

Під час лекцій М. Лавровський намагався ставити студентам риторичні запитання чи такі, що вимагають відповіді, включав до занять елементи бесіди. Він прагнув використати комунікативний потенціал слухачів, виховати в них швидкість і гнучкість думки, зняти нервово-емоційне напруження. Саме такий зворотний зв'язок сприяв психологічному розкріпаченню студентів, суттєвій активізації самостійного мислення. Майбутнім учителям М. Лавровський надавав методичні поради, які стосувалися дидактичних прийомів у середніх чи нижчих навчальних закладах. При цьому він демонстрував як новітні напрацювання з вітчизняної і зарубіжної педагогічної думки, так і переконував у необхідності застосування принципів виховання та навчання з арсеналу минулих епох.

Зокрема аналіз «Инструкции князю Н.И. Салтыкову», складеної Катериною II, де йшла мова про необхідність кардинальних змін у системі тодішнього російського виховання, що набрало майже виключно авторитарного характеру, примусив його детальніше познайомитися з точкою зору імператриці щодо оцінки тих чи тих виховних заходів. Результатом стала публікація 1856 р. монографії на відповідну тему [7]. М. Лавровський дійшов висновку, що цариця, після ознайомлення з працями Ш.Монтеск'є, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, користувалася принципом «невежест-

во могут скоренить лиш вера и знания». Її драматичні твори містили, на думку вченого, і педагогічні елементи. Головним для Катерини II було моральне виховання, адже, за її словами, «людство взагалі схильне до безумства та несправедливості, з котрими неможливо знайти добробут у житті». Як і Д. Фонвізін, вважав М. Лавровський, вона картала «знатних неуків, що в освіті вбачали шкоду для держави», а також неосвічене чиновництво – «кожедирателей», як вона їх іменувала [8, с.7,11,31,40,43].

М. Лавровський не припиняв цікавитися здобутками давньоруської педагогіки. У статті 1861 р. він описав рукописи Імператорської Публічної бібліотеки під назвою «Памятники старинного русского воспитания». У ній основана увага приділена виховним ідеям Іоанна Златоуста, які були поширені в середньовіччі. Надрукував учений також рукопис князя П.М. Черкаського кінця XVII ст. – своєрідну педагогічну антологію середньовіччя. Втім, пізніше проф. М.Ф. Сумцов заявляв, що роль подібних педагогічних матеріалів для другої половини XIX ст. сумнівна [9, с.56].

Займаючись зі студентами четвертих курсів, М. Лавровський надавав багато уваги письмовим вправам, обговоренню суперечливих чи найбільш складних і важливих питань дидактики. На базі цих аналітично-ціннісних розмірковувань готувалися студентські твори на зразок: «О первоначальном обучении» (Рощупкін), «Обучение в первоначальной школе» (Левандовський), «Мысли Кельнера, касающиеся обучения» (Хлопов), «О воспитании и обучении женщин» (Пузанов), «О воспитательной деятельности М.Н. Муравьева и о педагогическом значении его сочинений» [10, с.86-87].

Добре знаючи недоліки російської системи освіти, у 1854 р. М.Лавровський уважно ознайомився з обсягом, змістом, характером навчання в народних школах Пруссії. Він зазначив, що учні в них багато читали, значна увага приділялася їхньому рівню грамотності, практичним заняттям з арифметики, геометрії, малювання. Вчителі мали право самостійно вибирати посібники, а не керуватися, як у Росії, тими, що нав'язували органи освіти [11, с.212, 223-225].

З початку травня 1856 р. М. Лавровський намагався перейти на кафедру російської словесності, але ректорат не дав на це згоду.

У жовтні 1858 р. в Харківському університеті був закритий Педагогічний інститут. Пізніше попечитель Харківського навчального округу К.К. Фогт відмічав, що в педінституті педагогічні справи перебували на другому плані, їхня роль не акцентувалася. Тому слухачі опановували в основному тільки теоретичні постулати іс-

торії та теорії педагогіки. До того ж серед студентів Педінституту було багато слухачів, які не мали педагогічного хисту [12, с.2-3].

Після закриття Педінституту М.О. Лавровському запропонували посаду професора педагогіки в Головному Педінституті Петербурга, але він відмовився і попросив залишити його в Харкові [13, с.3]. Як професор кафедри російської словесності почав викладати на Педагогічних курсах з осені 1860р. студентам історико-філологічного та фізико-математичного факультетів третіх та четвертих курсів історію педагогіки – одну годину щотижня, теорію педагогіки – дві години, педагогічні справи – одну годину. Своєкошті студенти усіх факультетів, крім медичного, могли слухати ці дисципліни за власним бажанням. Досить серйозними на педкурсах були кінцеві випробування: твір або інша праця з її захистом на колоквіумі, пробні лекції з предметів спеціальності. До попечительської Ради студенти подавали наукову й педагогічну працю, за змістом якої проходив диспут під керівництвом професора педагогіки [13, с.3, 10; 14, с.99].

М. Лавровський був і керівником Педагогічних курсів, завідував бібліотекою. Як теоретик педагогіки він розподіляв дидактику на загальну й часткову. Загальна дидактика включала, на його думку, наступні основні питання: поняття і зміст навчання, його значення та мету, дидактичні принципи і методи навчального процесу, педагогічні вимоги до вчителя. До часткової дидактики він відносив: «1) критичний аналіз різних методів навчання з точки зору їх освітнього і наукового значення; 2) предмет і методи навчання; 3) система державної освіти в Росії» [15, с. 121].

Згідно вимог влади на педкурсах могли навчатися лише ті особи, які одержували в гімназіях відмінні оцінки з предметів, що мали відвідувати на курсах. Контролюючи з червня 1861 р. іспити в гімназіях, М. Лавровський та його колеги упевнились: таких гімназистів було занадто мало. Адже рівень вимог у гімназіях склався нижче тих, що існували при вступних іспитах до університету. До того ж стати студентом Харківського університету міг випускник гімназії з двома «двійками» в атестаті, тоді як до Московського університету не приймали навіть з однією незадовільною оцінкою. М.О.Лавровський з тривогою зазначав: у Другій Харківській гімназії не більше п'яти талановитих учнів. До аналогічних висновків прийшов і проф. С.В. Пахман, інспектуючи Воронежську, Тамбовську й Курську гімназії [16, с.171-198].

Бракувало й бажаючих стати слухачами Педагогічних курсів, тому в 1863 р. їх закінчили всього три особи, причому на остаточних випробуваннях вони показали надто слабкі знання. За-

лишилося навчатися четверо, що отримували стипендію.

Щоб поліпшити процес навчання в середніх навчальних закладах, а значить і підвищити якість знань учнів, М.Лавровський ініціював педагогічні бесіди для вчителів гімназій і повітових училищ, організацію вчительських з'їздів. Звичайно, миттєвого результату від них він не чекав, бо добре знав рівень забюрократизованості системи освіти. Скажімо, у 1862 р. влітку відбулося на Харківщині десять вчительських з'їздів, але на них учасники в основному вислуховували настанови начальства. Як доказ недостатніх знань та розуміння вчителями методики М. Лавровський навів типовий вираз з педагогічної праці одного зі слухачів з'їзду: «География есть наука, соединяющая в себе прекрасное с полезным, и есть одна из великолепнейших картин» [17, с. 356-359].

Рецензуючи статтю вчителя Темниковського повітового училища Казанського «О русском языке в уездных училищах», М. Лавровський вказав на помилковість збігу завдань бесіди й читання, застигнувши традиційність дидактичних правил у автора. Він рекомендував йому так змінювати методи і форми навчання, щоб при цьому в учнів непомітно, але свідомо закріплювалися граматичні правила [18, с.15-16]. Вказані вище недоліки навчального процесу в гімназіях та повітових училищах випливали не лише з причин недостатньої педагогічної підготовки наставників. Адже середні навчальні заклади були зобов'язані, на відміну від університетів, займатися і вихованням своїх учнів. Але і в другій половині 70-х рр. М. Лавровський з сумом констатував: у гімназіях Харківського округу панувало лише «слушанье и говоренье» [19, с.154]. Крім того, одні викладачі «головним началом виховання» вважали страх, інші – рекомендували використовувати його вряди-годи. При цьому глибокодумно додавали: любов не завжди вела до істини [20, с.9-10]. Більш гуманні викладачі попереджали: почуття страху – причина поверхових знань учнів [21, с.25].

Під час випускних випробувань у тамбовській гімназії в 1865 р. М.Лавровський був цілком задоволений знаннями гімназистів з німецької, французької, латинської мов та географії; з російської історії вони показали слабкі знання, а з російської словесності та мови – посередні [22, с.14-20].

На початку березня 1861 р. він направив до Ради при попечителі округу свою точку зору щодо становища в навчальних закладах нижчого рівня. М. Лавровський попереджав, що в школах занадто багато формалізму. На його думку, вчителі зобов'язані мати повні, міцні, сучасні знан-

ня, які б перевершували зміст підручників. Учений рекомендував систематично проводити з викладачами педагогічні збори, навчаючи їх різноманітним жвавим методам передачі знань, частіше застосовувати «вопрошательный или сократический способ преподавания». Крім того, доцільно проводити опитування щодо рівня популярності того чи іншого вчителя, поваги серед учнів та батьків [23, с. 189-194].

Аналізуючи матеріали учительських з'їздів округу 1862 р., він відзначив низьку змістовність уроків Закону Божого, безжиттєвість і безцільність викладання історії в гімназіях, відсутність нових підручників з географії. Засмучувало його те, що через байдужість до методики з боку багатьох учителів учні з великими труднощами могли висловлювати власну точку зору щодо прочитаного. З сарказмом висловлювався щодо тих учителів, які високим рівнем знання російської мови вважали здатність учня скласти «незамысловатую деловую бумагу» [24, с.17-18, 30, 45, 64].

М. Лавровський постійно дбав про поповнення фондів бібліотеки на педкурсах. Зокрема, в кінці жовтня 1865 р. ініціював придбання кількох примірників книги П. Юркевича «Чтение о воспитании», праць німецькою мовою з педагогіки й дидактики. Педагогічні курси одержували журнал «Учитель» – орган Міністерства народної освіти. Закуплено було «Ватиканское Евангелие», «Богослужения, праздники и религиозные обряды наших нынешних евреев». Певно, він вважав за необхідне виховувати у слухачів релігійну та етнічну толерантність. Продовжував М. Лавровський і рецензувати навчально-методичні роботи. Позитивно він оцінив посібник В. Новаковського «Краткая русская грамматика» та «Изборник для уездных училищ». Їх доцільно було використовувати у навчальних закладах Харківщини, крім гімназій і університету [25, с.11-13].

Зазначимо, що з 1862 по 1874 р. М.О. Лавровський працював ще й деканом історико-філологічного факультету. Ця посада вимагала від нього значного напруження через складну ситуацію на цьому факультеті. До кінця 50-х рр. половина викладачів факультету і тодішній ректор О.П. Рославський-Петровський не підтримували тезу щодо проведення конкурсів по заповненню вакансій. Навпаки, М. Лавровський та його брат захищали таку практику, хоча з 1849 по 1862рр. конкурси по факультету не досягали мети. Крім того, у Вченій раді університету досить тривалий час існувала неоформлена коаліція проти історико-філологічного факультету. Не випадково десять років (з 1864 р.) М.Лавровський не міг домогтися заповнення ва-

кансії по кафедрі західноєвропейської літератури; вісім років не було штатного викладача грецької словесності. Вчена рада відмовилась у вересні 1871 р. зарахувати викладачем порівняльного мовознавства або слов'янських нарід майбутню «зірку» мовознавчої науки І.О. Бодуена де Куртене [26, с.17,21,71; 27, с.281, 291]. Через багатопредметність гімназисти неохоче вступали до факультету, тому М. Лавровський підтримав поділ де-факто навчальних дисциплін на головні та другорядні, хоча добре знав негативне ставлення до такого заходу не лише з боку міністерства, але й керівництва Київського та Московського університетів [28, с.12-13].

З осені 1864 р. до осені 1888 рр. педагогіка не викладалася у Харківському університеті, а 27 червня 1867 р. було вирішено закрити й педагогічні курси. Однак підготовка вчителів при університетах не припинилася, і бажаючі могли після 22 квітня 1868 р. скласти іспити, щоб довести своє право на обіймання вчительської посади. Кандидати на педагога повинні були надавати екзаменаторам письмові твори, які б свідчили про їхнє знання основ дидактики. Наприклад, у 1869 р. М. Ковалевський підготував твір з історії «Образовательное значение истории и результаты её преподавания», з російської мови – «Какого содержания должны быть книги, которые составляют предмет совместного чтения преподавателя русского языка с учениками низших классов гимназий». Студент Г. Левандовський був автором роботи «О педагогическом значении классических языков» [29, с.64].

М. Лавровський брав активну участь у підготовці на факультеті вчителів повітових училищ, викладачів у гімназіях, домашніх учителів та учительок. Особливо складно було з навчанням майбутніх вчителів англійської та італійської мов [30, с.134].

Саме за його пропозицією, висловленою від імені факультету 8 червня 1863р., було організовано систему навчання у Ніжинському ліцеї ім.Безбородка (пізніше – Ніжинський історико-філологічний інститут). У рекомендації говорилося, що особливу увагу необхідно приділяти при навчанні ліцеїстів методології, педагогічним вправам, практичному викладанню [31, с.98]. Логічно, що саме М.О. Лавровський у 1875 р. і очолив цей інститут.

У 1876 р. він опублікував свої роздуми щодо ролі та призначення університетів. На його погляд, вони не повинні випускати механіків, техніків, криміналістів і т.п., «а людей, не тільки озброєних наукою в сучасному її стані, але й знанням та використанням усіх способів самостійної праці в ній, руху її вперед». М. Лавровський поділяв побоювання німецьких педагогів

60-х рр. щодо небезпеки перетворення університетів на «школи дресування для майбутнього забезпечення шматка хліба»

[32, с.129-130]. Ці думки цілком відповідали його кредо педагога, вченого, філософа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська педагогіка в персоналіях – XIX ст. (За ред. О.В. Сухомлинської). Навч. посібн. у 2-х част. – Кн.1. – К.: Либідь, 2005. – 622 с.
2. Ивановский В.О преподавании педагогики в университетах. – Казань, 1911. – 27 с.
3. Неизданные письма Н.И. Пирогова (К истории высшего образования и русско-польских отношений) // Русская старина (Пг.). – 1917. – февраль. – с. 214-231.
4. Ушинский К.Д. О нравственном элементе в русском воспитании (статья вторая) // Журнал Министерства народного просвещения. - №6. – с. 157-190.
5. Raumer K. von Geschichte der Pädagogik vom Wiederaufblühen klassischer Studien bis auf unsere Zeit / 4-te Auflage. – Gütter – sloh, 1872. – Th. 1 – XII+ 368S.; Th. 2. – X+ 428 S.; Th.3. – XV+471 S.; Th/4/ - XII+404S/
6. Обзорние преподавания предметов в Императорском Харьковском университете на 1858-1859 учебный год. – Харьков: Универс. тип., 1858. – 37 с.
7. Лавровский Н.О педагогическом значении сочинений Екатерины великой. – Харьков: В универс. тип., 1856. – 187 с.
8. Там само.
9. Демков М. О задачах серьезной педагогической литературы // Труды Педагогического отдела Харьковского историко-филологического общества. – Харьков, 1894. – Вып II. – с. 49-59.
10. Халанский М.Г. Педагогический институт // Ученые общества и ученовспомогательные учреждения Харьковского университета (1805-1905гг.). под. ред. Д.И. Багалея и И.П. Скворцова. – Харьков: Печатный труд, 1911. – с. 241-282.
11. Лавровский Н.А. О Прусских Регулятивах 1, 2 и 3 октября 1854 года // ЖМНП (СПб.). – 1857. – Отделение II. – с. 197-246.
12. Будилович А. Памяти Н.А. Лавровского. – Юрьев: печат. в тип. К.Матиссена, 1899. – 19 с.
13. О педагогических курсах // Разные записки Министерства народного просвещения. – СПб.: В тип. Императ. Акад. наук, 1864. – с. 1-60.
14. Памятная книжка Министерства народного просвещения на 1865 год. – СПб.: В тип. В.А. Рогальского и К°, 1865. – 584, 32 с.
15. Павко А.І., Курило Л.Ф. Вітчизняна університетська педагогічна освіта в імперську добу: історіографічні та методологічні аспекти: Монографія / А.І. Павко, Л.Ф. Курило. – К.: Знання України, 2005. – 120 с.
16. Прибавление к № 19 «Циркуляра по Харьковскому учебному округу» 15-го октября 1862 г.
17. Стафёрова Е.Л. А.В. Головин и либеральные реформы в просвещении (первая половина 1860-х гг.). – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – 512 с.
18. Циркуляр по Харьковскому учебному округу. – 1863. – №13.
19. Лавровский Н. По вопросу об устройстве гимназий // ЖМНП. – 1878. – Ч. CLXXXV. – с. 115-192.
20. С.Н. Любовь и страх как воспитательные средства // Воспитание. Журнал для родителей и наставников (Пб.). – 1860. – т. VII. – с.9-14.
21. О школьной дисциплине // Там само. – с.15-33.
22. Прибавление к № 18 «Циркуляра по Харьковскому учебному округу» за 1865 год.
23. Лавровский Н. Об осмотре низших учебных заведений директором училищ. Мнение, представленное в сонет при попечителе Харьковского учебного округа // ЖМНП. – 1861. – Ч. 110 (СХ). – с.187-195.
24. Лавровский Н. Обзорние учительских съездов в 1862 году в Харьковском учебном округе. – Харьков, 1863. – 81 с.
25. Первое прибавление к № 24 «Циркуляра по Харьковскому учебному округу» за 1865 год.
26. Халанский М.Г. Опыт истории историко-филологического факультета Императорского Харьковского университета. – Харьков, 1906. – 168 с.
27. Протоколы заседаний Совета Императорского Харьковского университета и приложения к ним (Протоколы...). – 1871. - №9.
28. Протоколы... – 1864. – № 9.
29. Протоколы... – 1872. – № 2.
30. Протоколы... – 1866. – № 3.
31. Халанский М.Г. Опыт истории историко-филологического факультета...
32. Лавровский Н. По вопросу об устройстве гимназий // ЖМНП. – 1876. – Ч. CLXXXV. – с. 115-192.

Kulich S.N.

N.A. Lavrovsky - scientist-teacher of the Kharkov Imperial University

Abstract: N.A. Lavrovsky (1825-1899) - one of the founders of pedagogical science of the nineteenth century laid the foundations of pedagogy as a science at Kharkiv University. His activities as a Professor of Slavic-Russian Philology and pedagogy at the University of Kharkov, the Director of historical-philological Institute, rector of Warsaw University, a Trustee of the Riga school district is of considerable scientific interest. Activities N.A. Lavrovsky Kharkov University and Kharkov school district as a theorist and practice of modern pedagogy does not exist. In addition, a dedicated scientist works are inaccurate readings, not all of his works of historical and pedagogical content considered deep enough in terms of their values, particularly in respect of teaching ideas that existed among the intelligentsia of the Russian Empire.

Keywords: the founder of domestic pedagogical science in the nineteenth century, Professor of Slavic-Russian Philology and pedagogy at the University of Kharkov, the Kharkov Imperial University.

Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 3, 2013

Кулиш С.Н.

Н.А. Лавровский - ученый-педагог Харьковского Императорского Университета

Аннотация: Н.А. Лавровский (1825-1899) – один из основателей отечественной педагогической науки XIX в., который заложил основы педагогики как науки в Харьковском университете. Его деятельность в качестве профессора славяно-русской филологии и педагогики Харьковского университета, директора Нежинского историко-филологического института, ректора Варшавского университета, попечителя Рижского учебного округа представляет значительный научный интерес. Деятельности Н.А. Лавровского в Харьковском университете и Харьковском учебном округе как теоретика и практика современной ему педагогике не существует. Кроме того, в посвященных ученому трудах встречаются неточные показания, не все его работы историко-педагогического содержания рассматривались достаточно глубоким с точки зрения их значения, особенно в отношении педагогических идей, которые существовали в среде интеллигенции Российской империи.

Ключевые слова: основатель отечественной педагогической науки XIX в., профессор славяно-русской филологии и педагогики Харьковского университета, Харьковский Императорский университет.